

Citation:

M. Schönfeld, Levensbericht B. Sijmons, in:
Jaarboek, 1934-1935, Amsterdam, pp. 229-235

LEVENSBERICHT

VAN

B. SIJMONS

(18 November 1853 — 28 Maart 1935)

Sijmons behoorde tot het roemrijke geslacht van germanisten, dat zijn wetenschappelijke vorming in Leipzig ontving en waartoe ook het wat oudere driemanschap Paul, Braune, Sievers behoorde. Zijn voornaamste leermeesters daar waren Hildebrand, Curtius en vooral Zarncke. Laatstgenoemde, de uitgever van het Nibelungenlied, gaf de richting van zijn studie aan; bij hem promoveerde hij in 1876 over *Untersuchungen über die sogenannte Völsunga saga*¹⁾; in een aan dezelfde geleerde gewijd deel van de *Beiträge* leverde hij het volgend jaar een studie *Zur Helgisage*¹⁾. In deze eerstelingen vinden wij de voornaamste onderwerpen, die hem ook verder zullen bezighouden: Oudnoorse filologie, in 't bijzonder de Edda, en de Germaanse heldensage. Teruggekeerd in het vaderland, werd hij, na een kort leraarschap, in 1878 privaat-docent in het Duits aan de universiteit van Groningen; hij opende zijn lessen met een toespraak, waarin hij de stelling verdedigde, die toen nog verdediging behoefde: „Aan onze Nederlandsche universiteiten behoort ook den modernen talen eene harer waardige plaats onder de leervakken te worden ingeruimd”²⁾. Enige jaren later benoemd tot hoogleraar, aanvaardde hij op 28 Maart 1881 zijn ambt met een rede over *Jacob Grimm, de schepper der historische spraak-kunst*. Hij bewonderde in Grimm vóór alles diens veelzijdigheid,

---

¹⁾ P.B.B. III 199 v.v.; resp. IV 166 v.v.

²⁾ „Over de wetenschappelijke beoefening der moderne talen”, blz. 6.

want „alleen door tevens philoloog te zijn kan de taalvergelijker aan het dreigend spook der oppervlakkigheid ontsnappen; evenals de philoloog de klip der eenzijdigheid slechts kan ontzeilen door een open oog te bezitten voor de vaste resultaten der vergelijkende taalwetenschap” ¹⁾). In 1881 lag het zwaartepunt van deze waar- schuwing in het tweede deel; later, toen de „Lautgesetzler” triom- feerden, zou het accent door Sijmons verlegd worden. Hij toonde zich gelukkig, dat het Duits nu onder dak was, maar het Frans en Engels „staan” — ik citeer Sijmons zelf — „nog berooid op straat en bibberen van koude” ¹⁾).

Al spoedig trad hij in het huwelijk met Mej. Nancy Modderman, dochter uit een oud-Gronings geslacht; de band met Groningen werd daardoor versterkt, al bleef Sijmons zich altijd Hollander voelen onder een bevolking, waarvan hij het eigene slechts met lichte spot kon waarderen.

Een zware taak was de jonge hoogleraar op de schouders gelegd. Hij moest doceren: de Indogermaanse taalwetenschap in 't alge- meen en de Germaanse in 't bijzonder, het Sanskriet en de Hoog- duitse taal- en letterkunde. Hij had als leerlingen allen, die in den lande voor Middelbaar Duits studeerden, alsmede een aantal neer- landici. Hij moest strijden tegen onvoldoende onderlegdheid van de studenten in 't Duits; hij moest als voorzitter van de examen- commissie de examens op hoog peil brengen; hij moest ijveren voor wetsverandering in die zin, dat academische studie ook in de moderne talen mogelijk werd. Met lust en moed begon hij aan de arbeid, en in alle opzichten werd een volledig succes zijn deel. Zijn verhouding tot zijn leerlingen zal in die tijd wel dezelfde geweest zijn als een kleine twintig jaar later, toen ik zijn colleges volgde: bewonderd om de grondige kennis, de heldere voordracht en de smaakvolle inkleding van zijn onderwijs; gevreesd om zijn scherpe critiek — het kostbaarste wapen van de filoloog, placht hij te zeggen; geliefd bij hen, die in de latere studie jaren in engere zin zijn leerlingen werden. En bij sommigen ontwikkelde zich uit het

---

¹⁾ Blz. 7, resp. 29.

stadium van leermeester en leerling de verhouding van oudere tot jongere vriend.

En tegelijk waren de eerste tien jaren in Groningen zijn vruchtbaarste voor de wetenschap; immers toen verschenen de drie werken, welke hem vermaard maakten in de wereld der germanisten: Kudrun, Edda, Heldensage. In de Kudrun (1883) werd de ontwikkeling van het gedicht op de veilige grondslag van een veelzijdig filologisch onderzoek van de overgeleverde tekst behandeld. De bestudering van de vorm leidde tot de conclusie, dat de meeste in de Kudrun aanwezige caesuurrijmen afkomstig zijn van één omwerker, wiens belangstelling vooral op de vorm van de strophen gericht was en die daardoor de schoonheid van het gedicht aanmerkelijk heeft geschaad. Met voldoening kon de schrijver later in de tweede uitgave constateren, dat deze opvatting algemeen was aanvaard.

Groter van opzet was het plan van Sijmons om in samenwerking met zijn vriend Gering de Edda uit te geven. Er bestond grote behoefte aan een editie, die in overeenstemming was met de stand van de wetenschap. In 1885 werd in het 17de deel van *Zeitschrift für deutsche Philologie* de werkwijze ontwikkeld: Sijmons zou het wetenschappelijk „experiment” ondernemen om de tekst te ontdoen van de gladmaking der 13de eeuw en aldus die terug te brengen tot de taal van de 12de eeuw; voorts zou hij een critische en exegetische commentaar bij ieder lied afzonderlijk geven, terwijl Gering voor een volledig woordenboek zou zorgdragen. In 1888 verscheen het eerste deel van de tekst; daarna ging het in vertraagd tempo verder, maar in andere vorm zou de reusachtige arbeid ten slotte tot een eind gebracht worden.

Toen Paul voor zijn *Grundriss* een bewerker van de heldensage nodig had, zocht hij — het sprak vanzelf — Sijmons daarvoor aan, die de opdracht aanvaardde en in 1890 het werk voltooide. Zijn *Heldensage* werd een streng methodisch handboek, dat, dank zij de soevereine beheersing van de uitgebreide stof en de meesterlijke wijze van voorstelling, lange jaren de onontbeerlijke vraagbaak bleef voor ieder, die zich op dit gebied bewoog. Wat Müllenhoff

had geleerd, werd hier kritisch gezift en geordend, en meer dan dat: Sijmons wees reeds vooruit in de richting, die de studie in de toekomst zou inslaan: „Vor allem muss schon durch die Begriffsbestimmung mit der Abstraktion gebrochen werden, als sei die Sage etwas vor und ausserhalb der Dichtung liegendes — eine Abstraktion die, wie die Beschäftigung mit der deutschen Heldensage überhaupt, ein Kind der Romantik ist”¹⁾. Zorgvuldige critiek der bronnen is vóór alles noodig: „(der Sagenforscher betrachte) jedes sagengeschichtliche Denkmal vor allem als litterarhistorische Erscheinung”¹⁾.

Vergis ik mij, wanneer ik deze jaren als de gelukkigste van zijn leven beschouw? Na een tienjarig professoraat stond Sijmons als geleerde op het toppunt van zijn roem; zijn verdiensten werden in binnen- en buitenland algemeen erkend. Reeds in 1885 werd hij lid van deze Akademie, waarvan hij dus bijna 50 jaar een sieraad is geweest; gaarne verscheen hij op de vergaderingen, meermalen leverde hij bijdragen; ik noem hier alleen de voordracht over de Edda-problemen, die hij hield in de verenigde vergadering van 1918²⁾. Zijn verkiezing tot buitenlands erelid van de Vlaamse Academie — een van de vele onderscheidingen die hem ten deel vielen — bracht hem tot de voordracht over *Heldensage en sprookje* (1910), boeiend door de schone vorm.

Intussen leidden zijn bemoeiingen met de studie in 't Duits hem tot verdere belangstelling in onderwijskwesties, in paedagogiek; vraagstukken als de organisatie van het onderwijs, de opleiding tot leraar hielden zijn aandacht vast. In deze richting zou zijn loopbaan gaan van lid der zgn. ineenschakelingscommissie tot voorzitter van de Onderwijsraad. Veel tijd heeft hij hieraan gegeven, en wel boekte hij partiële successen, maar een reorganisatie van de grondslagen van het onderwijs heeft hij niet mogen beleven. Zijn verlangen naar arbeid die niet beperkt bleef tot de studeerkamer, deed hem ook allerlei andere functies aanvaarden, en de nauw-

¹⁾ Pauls Grundriss III² blz. 607, resp. 617.

²⁾ Gepubliceerd in „Onze Eeuw” 1918, afl. 6.

gezetheid die hem in alles eigen was, veroorloofde hem niet, ooit een van deze als een sinecure op te vatten. Ook wendde hij, die de kunst verstond, zijn gedachten smaakvol in te kleden, zich meermalen tot een beschaafd lekenpubliek, om nieuwe vondsten op germanistisch gebied bekend te maken. Door dit alles had hij minder tijd voor wetenschappelijke arbeid: enkele delen van de Edda, die nog niet af wilde komen; een nieuwe bewerking van de Kudrun; verschillende artikelen, o.a. dat over het lied van *Koninc Ermenríkes dót* in *Zeitschrift für deutsche Philologie*; dat is de voornaamste oogst van deze vele jaren. Teleurstellend was de gang van zaken met de *Heldensage*, waarvan in 1898 een tweede druk verschenen was. Er was een frisse wind uit Kopenhagen komen opzetten, die 't oude omverwoei. Sijmons zelf voelde zijn inzichten veranderen, hij zag zijn boek verouderen, maar hij kwam niet tot een vernieuwing; ten slotte schreef Schneider voor de *Grundriss* het nieuwe werk over de *Germanische Heldensage*. Bij de viering van zijn 40-jarig professoraat in 1921 luidde zijn onbarmhartige zelfcritiek: „als docent heb ik mijn plicht gedaan, als onderzoeker niet; het resultaat is stukwerk geweest: geen ware bevrediging, behalve soms in de collegekamer”.

Toen twee jaren later de tijd van zijn emeritaat gekomen was, begon de tragiek van de ouderdom zich bij hem af te tekenen. Het werd langzamerhand leeg om hem heen. Zijn vrouw, die reeds lang ziek was, maar — naar hij mij schreef — zijn jubileum met een bijna heroïeke lichamelijke inspanning had bijgewoond en, meer dan hijzelf, van de hem gebrachte hulde had genoten, ontviel hem; zijn beste vrienden-tijdgenoten Heymans, Kapteijn, Boissevain gingen heen. Van sommige anderen, die hij eens zijn vrienden mocht noemen, was hij allengs vervreemd; hij was niet altijd gemakkelijk in de omgang met de mensen, wie hij ronduit de waarheid kon zeggen, of wat hij voor de waarheid hield. Want wie zal ontkennen, dat bij het *amicus Plato, magis amica veritas*, zijn subjectiviteit in de beoordeling van mensen en toestanden hem wel eens parten speelde. Dat losworden van oude banden stemde hem wel eens bitter, maar wie hem daarom van pessimisme be-

schuldigde, dwaalde: of het moest zijn dat pessimisme, dat geboren wordt uit mensenmin.

Maar ondanks de eenzaamheid die zijn deel werd, bleef zijn lichamelijke en geestelijke kracht ongebroken. Men had hem daarvoor maar aan te zien: zijn slanke, veerkrachtige gestalte die hem zoveel jonger deed schijnen dan hij was; — zijn fijne kop met de schrandere ogen, een half droefgeestige, half ironische trek om de dunne lippen, zoals Jan Veth hem in 1921 had geschilderd. Met volle kracht verdiepte hij zich weer in zijn geliefde Edda-studiën. In 1925 was Gering gestorven, die, tengevolge van een gewijzigd werkplan, de commentaar had geschreven. Sijmons nam nu de taak op zich, dit opus postuum van zijn vriend persklaar te maken, een taak die veel zelfverloochening vroeg, daar hij niet meer dezelfde inzichten als Gering was toegedaan. Met grote piëteit besloot hij het werk uit te geven in de vorm, waarin Gering het had nagelaten, maar met eigen toevoegingen, die vooral de „stoffgeschichtliche” problemen betroffen. Het eerste deel verscheen in 1927, terwijl hij nog in Groningen was. Enige jaren later, in 1930, vertrok hij naar Den Haag om bij zijn zuster huiselijkheid te zoeken, tevens om de vergaderingen van de Onderwijsraad gemakkelijker te kunnen bijwonen. Wel leed hij na de uitvoering van dit plan eerst nog onder de emoties, die het verlaten van Groningen na een verblijf van ruim een halve eeuw hem bracht, maar toch gelukte het hem, hier in 1931 de uitgave van de Edda te voltooien: een waardige afsluiting van een 55-jarige wetenschappelijke loopbaan.

In de herfst van hetzelfde jaar overviel hem de ziekte, die hem beroofde van het gebruik zijner ledematen. Drie en een half jaar, eerst in Den Haag, dan in het Diakonessenhuis te Groningen, lag hij op het ziekbed uitgestrekt; in 't volle bezit van zijn vermogens, maar buiten staat om te werken: een duldeloze marteling voor iemand met zijn temperament, voor wie arbeid steeds de grote trooster geweest was. Zijn gedachten gingen nu meest naar het verleden, het enige paradijs waaruit hij niet verdreven kon worden. Hij verdiepte zich in de *Erinnerungen* van Von Wilamowitz en vond daarin de idealen terug, die hem eens als jong filoloog bezielde

hadden. Maar moeilijk was het hem, zich te verzoenen met zijn lot; zijn stemming was, naar eigen opmerking, die van Goethe's Wandrers Nachtlied:

„Ach, ich bin des Treibens müde!
Was soll all der Schmerz und Lust?
Süsser Friede,
Komm, ach komm in meine Brust!”

Tot eindelijk de verlossing kwam, juist 54 jaar na de dag, waarop hij eens het hoogleraarsambt had aanvaard. •

M. SCHÖNFELD